

Az apostol

Elbeszélő költemény „*hosszú
költemény*”

1848. július-szeptember

- Csak a költő halála után, 1851-ben jelent meg nyomtatásban
- A szerkezeti szempontból négy nagyobb egységből
- 20 fejezetből álló *verses elbeszélő mű*
- a költő életének mélypontján született.
- Nem alkotói válság ez (mint a *Felhők* időszak), hanem magánéleti és közéleti krízis egyaránt.

előzményei

- A rövid ideig tartó boldog szerelmi házasság után szembesülnie kellett a hétköznapi anyagi gondjaival, családjának problémáival. „kenyérgondok”, „házi gond”
- A politikai események számára kedvezőtlen fordulatai (lassú, nem eléggé radikális reformok)
- és az elvesztett képviselői, a szabadszállási kudarc.

- Szabadszálláson 1848.
júniusában elveszítette a
képviselőválasztási harcot a református
Nagy Károllyal szemben, melynek
következményeként a parókiát is
ellenségének tekintette a költeményben

- De két ház volt a faluban, mely
Az ifju apostol fejére
Átkot mondott áldás helyett,
Az a két ház, hol a pap és
Az uraság lakott,
A kastély s a parókia.

epikus ars poetica

- A mű Byron *Childe Harold* vagy Puskin *Anyegin* című elbeszélő műveivel rokon.
- A nyilvánvaló **életrajzi motívumok**
- (Szilveszter születésének napja, a főhős iskolai élményei, házassága, másolásból élés, nélkülözés, királyellenesség stb.) szabadszállási választási kudarc után menekülnie kell az ellene uszított parasztok előtt
- több korabeli európai alkotással is rokonságot mutat: Dickens regényhőseire emlékeztet (pl. *Twist Olivér*),
- Shelley: *Rosalind és Helen* című művével való azonosságokra
- A kortárs magyar irodalomban Eötvös József: *A karthauzi* című regényében található *Az apostoléhoz* hasonló motívumok.

Történet:

- **I ének:** A városban sötét van már, csak egy kis padlásszobában világít még a gyertya. A szegényes berendezésű lakban egy anya szoptatja gyermekét, nagyobbik fia alszik, apjuk pedig az asztalnál ülve gondolkozik.
- **II. ének:** Kiderül, a kisfiú nem is alszik, mert lefekvés előtt még enni szeretne. Apja végül odaadja neki utolsó darab kenyerüket, melyet felfalva végre álomra szenderül időközben elbóbiskoló édesanyjával és testvérével együtt.
- **III. ének:** A férfi félálomban Isten színe elé járul, s előtarja gondolatait: minden bűn okozója a rabszolgaság, mikor ember uralkodik emberen. Ő kész ez ellen fizetség reménye nélkül is harcolni, ehhez kér csak erőt Istentől.
- **IV. ének:** Vajon ki lehet ez a férfi, ez a "szent apostol", aki embertársai boldogságát előbbre tartja saját igényeinél? A következő 10 rész erre ad választ:

- **V. ének:** Réges-régen egy asszony valamilyen okból meg akart válni csecsemőjétől, s még születése napján egy bérkocsiba helyezte. A kocsis azonban nem örült az ajándéknak, s kitette a csöppséget egy kocsmá bejárata elé. Ott egy részeg tolvaj talált rá, aki hazavitte, s elhatározta, hogy szomszédasszonyával jó pénzért felneveltetni.
- **VI. ének:** Másnap a rabló újból átment az asszonyhoz, aki elmondta, hogy a gyermek fiú. Elhatározták, hogy megkeresztelik, s mivel Szilveszter napján találtak rá, a keresztségben a Szilveszter nevet kapta.
- **VII. ének:** A gyermek nőtt, s négyéves korára kitűnő kis tolvaj vált belőle. Ekkor azonban nevelőapját, az öreg tolvajt felakasztották, s keresztanyja elzavarta hazulról, hiszen neveléséért már nem remélhetett több pénzt. Az utcán bolyongva egy vénasszony talált rá, aki hazavitte magával, s szállást adott neki. Feladata az lett, hogy a kissé elhízott öregasszony helyett kellett ezek után koldulnia.
- **VIII. ének:** Hatéves koráig teltek így napjai, közben jól megbarátkozott a vénasszony kutyájával. Azonban egy nap, mikor egy öregúr megkérdezte, ki ő, nem bírta tovább hazudni, s elmondta az igazságot. Legújabb pártfogója pedig elvitte magával a házába.
- **IX. ének:** Új otthonában a nagyságos úr fiát kellett követnie és szolgálnia. Azonban a dölyfös úrfi gyakran megbántotta testileg-lelkileg Szilvesztert. Az egyetlen dolog, amely maradásra bírta, hogy "ura" óráin ő is tanulhatott. Tizenhat éves korára viszont elhatározta, hogy búcsút int ennek a háznak, mert a megaláztatást nem bírta tovább viselni. Búcsúajándékként az öregúr egy évi jövedelmét adta az ügyes, szorgalmas fiúnak.

- **X. ének:** Szilveszter elhagyta a várost, és kiért a szabadba. S ekkor, a természetet meglátva döbbsent rá, hogy Isten milyen hatalmas és jószágos.
- **XI. ének:** A kapott pénzből beiskoláztatta magát, és tanult tovább. A Világtörténetet olvasva rájött élete céljára: a szabadságért kell küzdenie, akár élete árán is.
- **XII. ének:** Éppen ezért, elvégezve az iskolát, nem valamely nagyúr szolgálatába állt, hanem elment egy kis faluba jegyzőnek, ott prédikált a szegényeknek, akik nagyon megszerették. Két helyen nem nézték csak jó szemmel: a kastélyban és a paplakban. Pontosabban előbbi helyen csak egyvalaki szimpatizált vele: a kastély kisasszonya, akinek egyszer el is mondta élete történetét.
- **XIII. ének:** Egyszer azonban a pap a templomban Szilveszter ellen lázító beszédet mondott, minek hatására a falubeliek elűzték otthonukból. A kastély kisasszonyától, aki időközben beleszeretett, egy jegygyűrűt kapott ajándékba. Újból a fővárosba utazott, s kibérelt egy kis padlásszobát. Azonban a lány titokban követte, s ő ezek után megosztotta vele szegény életét.
- **XIV. ének:** Így éltek boldogan az Isten előtt kötött házasságban, amíg Szilveszterben újból fel nem buzogott a tettvágy. Könyvet írt, melyet elvitt a nyomdába, de azt a cenzúrára hivatkozva nem nyomtathatták ki. Végül, hogy valamiből megéljenek, másolásra adta a fejét. Az évek teltek, a kis család pedig három-, majd négyfősre gyarapodott. Ezzel el is érkeztünk újból a jelenbe, ahol otthagytuk a gyermekeivel alvó édesanyját és az időközben lefekvő édesapjukat, Szilvesztert.

- Együtt maradtak,
mint férj s feleség,
Nem pap kötötte össze őket,
Hanem az isten és a szerelem."

- **XV. ének:** Másnap szörnyű tragédiára ébred a család: a csecsemő az éjszaka éhen halt. Édesanyja keservesen siratja. Szilveszter nagy nehezen elhatározza, hogy eladja utolsó értékét, a feleségétől kapott jegygyűrűt, hogy illően eltemethesse halott gyermekét.
- **XVI. ének:** Szilveszter ezek után sem adja fel életelvét, s kutakodása sikerrel jár: talál egy titkos nyomdát, ahol kinyomtathatja művét. Az emberek pillanatok alatt elkapkodják, azonban a törvény szigorú (és igazságtalan): a könyv lázító szerzőjét el kell fogni. Szilvesztert úgy hurcolják el a pribécek, hogy már nem is találkozhat utoljára szeretett feleségével és fiával.
- **XVII. ének:** Álmából-ájulásából felébredve egy börtönben találja magát. Nagyon elszomorodik, azonban nem magát, hanem szeretteit sajnálja. Egyszer rabságában megjelenik neki felesége szelleme, aki tudatja vele, hogy ő már elhagyta ezt a világot. A megviselt Szilveszter tébolyultan esik össze.
- **XVIII. ének:** Tíz év raboskodás után, egyszercsak isteni jel érkezik, egy veréb száll az idős Szilveszter börtönének ablakára. A madárka valóban jó hírt hoz, ugyanis Szilvesztert még aznap szabadon engedik.
- **XIX. ének:** Szabadulása után Szilveszter felkeresi régi otthonát, ahol a szomszédok tudatják vele, hogy elfogása után feleségének a felőle érkező híreket hallva megszakadt a szíve, s szörnyethalt. Az agg felkeresi a temetőt, de nem találja a számára oly' drága keresztet. Szörnyű tervet forral: merényletre készül. Mikor a király a város utcáin felvonul, ő fegyvert fog rá, és lő, de az uralkodót nem éri golyó. Szilvesztert elfogják, s még aznap hóhér vágja le a fejét. Testét az akasztófa mellé temetik el.
- **XX. ének:** Telik az idő, új generációk nőnek fel immár, akik lerázzák magukról a rabláncot, és hálásan, tisztelettel néznek fel a régi idők Szilvesztereire, akik teste jelöletlenül fekszik a bitófa mellett...

Szerkezete:

- I-III. rész: (jelen) Szilveszter életének líraian kitüntetett pontja, egy sorsfordító éjszaka, amelyben lelke Istennel társalkodik. Esti jelenet családjá körében
- IV. az elbeszélő bevezeti a hős eddigi életének, nevelődésének történetét
- V-XIV. (múlt): Szilveszter múltbeli élete, születésétől az elbeszélő költemény cselekményének indulásáig.
- XV-XIX. (jelen): a csecsemő halála, Szilveszternek mint embernek szimbolikus halála, az apostolszerep betöltése.
- XX. Szilveszter idejéhez képest a távoli jövő, az elbeszélői hanghoz rendelt idő, ami a régmúltba utalja az elbeszélő történetet.

Műfaja

- **elbeszélő költemény** (= verses formában írt epikus mű). Nagyfokú líraiság (a szubjektív lélekállapot kifejezése), a lírára jellemző poétikai eszközök jellemzik.

Főhőse

- **Szilveszter** számos vonatkozásban tekinthető a **szerző hasonmásának** (konkrét utalás: név – Petőfi születési ideje), különösen a mű egyik alapvető kérdésfeltevésében: hogyan viszonyul egymáshoz az **individualitás** (egyéniiségkultusz) és a **prófétaszerep**
- „*Hőse, Szilveszter, a költő szócsöve*”

Szegedy-Maszák Mihály

- *A hős, Szilveszter, magányos forradalmár, Krisztus tudatosan deformált tükörképe. Sorsán keresztül Petőfi azt a létállapotot fejezi ki költőileg, melyet művészi prózájában **Rousseau** jelenített meg (...) Petőfi önéletrajzi hőse azonban sokkal egyértelműbben a tragikus irónia közegében mozog... Szilveszter feláldozza magát a világért, de hiába: az egyre mélyebbre süllyed. A hős nem ismeri s egyre kevésbé érti azt az Istent, akitől megbízatását kapta. Amikor válaszúthoz ér, mindig két rossz lehetőség között kell döntenie. Prófétának mondja magát, ám szeme mind homályosabban lát. Áldozata egyre értelmetlenebbnek tűnik. Teljes magánya önmeghasonlásba kergeti: megtagadja az Istent, és ha tehetné, kiirtaná az emberiséget.”*

Az apostol-szerep

- A műben két, Petőfi költészetében már korábban is megjelenő szerepet állít egymással szembe: a **romantikus individualitás** és a **közösségi költő** szerepét.
- ember<->polgár

A forradalmárlét paradoxonai

- Szilveszter áldozatkészsége az emberiség iránt \leftrightarrow felelőtlensége családjával szemben
- Kultúrája az uralkodó osztályhoz köti \leftrightarrow gyűlöli az uralkodó osztályt
- Népbarátsága \leftrightarrow magányossága
- Tiltakozása az erőszak ellen \leftrightarrow értelmetlen merénylete
- Istentagadása \leftrightarrow önfeláldozása

- Az apostolszerepet Szilveszter csak úgy töltheti be, ha elfordul önmagától, személyes értékeitől, ha lemond az öröm- és személyiségelvű magánember szerepéről és felvállalja a mártíromságra is kész apostol szerepét.
- (Ennek lesz áldozata saját családja is.)
- Korábban Petőfi költészetében a költő népet vezető látnok-prófétaként jelenik meg (pl *A XIX. század költői*),
- ez a szerepfelfogás *Az apostolban* módosul. Itt a **szabadság küldetéses apostola**, akit **kiválasztottsága** a többi ember és a világ fölé helyezheti, hogy azt átformálhassa (szőlőszem-hasonlat, példázat, parabola, metafora)
- Ugyanakkor ez a szerep végtelen **magányra** kárhoztatja a főhőst.

- *„A szőlőszem kicsiny gyümölcs,
Egy nyár kell hozzá mégis, hogy
megérjék.
A föld is egy gyümölcs, egy nagy
gyümölcs,
S ha a kis szőlőszemnek egy
nyár
Kell, hány nem kell e nagy
gyümölcsnek,
Amíg megérik? ez belékerül
Évezredek vagy tán
évmiljomokba,
De bizonyára meg fog érni
egykor,
És azután az emberek belőle
Világvégéig lakomázní fognak.
A szőlő a napsugaraktul érik;
Míg édes lett, hány napsugár
Lehelte rája élte melegét,*
- *Hány százezer, hány miljom
napsugár?...
A földet is sugárok érlelik, de
Ezek nem nap sugárai, hanem
Az embereknek lelkei.
Miden nagy lélek egy ilyen
sugár, de
Csak a nagy lélek, s ez ritkán
terem;
Hogyan kívánhatnók tehát,
hogy
A föld hamar megérjék?...
Érzem, hogy én is egy sugár
vagyok,
Amely segíti a földet megérni.”*

- Szilveszter életműve magánemberként és a szabadság apostolaként is **kudarcra** ítéltnek tűnik
- Elégtételt csak a távoli jövő hozhatna, ám ez már nem olyan egyértelmű, mint a *Nemzeti dal* zárlatában („Hol sírjaink domborulnak, / Unokáink leborulnak, / És áldó imádság mellett / Mondják el szent neveinket.”).
- A **tragikus-ironikus** befejezésben az egykori hősökre már senki nem emlékszik

- **XX.**
- Vénült, kihalt a
szolganemzedék,
Uj nemzedék jött, mely apáit
Arcpirulással említé s azoknál
Jobb akart lenni és az is lett,
Mert csak akarni kell!...
Fölkelt az új hős nemzedék,
S mit örökségben hagytak rá
apái,
Leverte rabbilincseit,
S kezéről, akik ezt szereztek,
Azoknak sírhalmára dobta,
Hogy a csörgésre fölriadjanak, s
ott
A földben is szégyeljük
magokat!...

- S megemlékeztek a
győzelmesek
Ama szentekről és nagyokrul,
akik
A szolgaságban szabadok
valának,
És hirdették az ígét,
S díjok halál lett,
Csúfos halál!...
Megemlékeztek a győzők
ezekről,
S a diadalnak örömébe szőtték
Szent neveiket koszorú gyanánt,
S elvitték volna őket a
Dicsőség templomába,
De hol keressék, hol lelik meg
őket?
Rég elhamvadtak a bitófa
mellett!

